

HET DAK OP

*Voor mam en pap,
voor alles*

Inhoud

Inleiding: De schuur	11
DEEL EEN: DEVON	
1. De Cott Inn	19
2. De South Hams	33
DEEL TWEE: NORFOLK EN SUFFOLK	
3. De Waveneyvallei	53
4. Ixworth Thorpe	73
DEEL DRIE: SCHOTLAND	
5. Uist	79
6. Crieff	105
DEEL VIER: LÆSØ	
7. Storhaven	115
8. De Stokken	131
DEEL VIJF: NEDERLAND	
9. Hoek van Holland	145
10. De haven van Rotterdam	159
11. De schuur bij de Noordzee	173

DEEL ZES: DE DONAUDELTA

12. Plopul	181
13. Sfântu Gheorghe	211

DEEL 7: JAPAN

14. Prefectuur Shiga	219
15. Kobe	243
16. Gokayama, Shirakawa-go	251
17. Ena	267
Epiloog: Devon	281
Dankwoord	291
Fotobijlschriften	295
Noten	297

Inleiding

De schuur

Mijn wekker ging af in het donker, maar ik was al wakker. Ik deed mijn hoofdlamp aan, sloop de keuken in en zette het koffieapparaat op het gas. Warmte verspreidde zich vanaf de vlam en verwarmde langzaam de vochtige lucht van de stacaravan waarin ik bivakkeerde. De rietdekker had me gisteravond verteld hoe ik bij zijn werkschuur moest komen. Die had geen adres of postcode, en dus volgde ik met mijn wijsvinger de route over een gekreukte stafkaart. Het was de eerste aanwijzing dat ik op het punt stond een gebied te betreden dat zich aan Google onttrok, dat ik op weg was naar een plek die op deze novemberochtend in 2012 online ternauwernood bestond.

Het hek stond open. Een zuidwestenwind blies over de velden, trok het laatste herfstblad van de heggen en sleepte de takken van een es langs de muren van de schuur. Ik parkeerde mijn auto, liep het open terrein over en bleef toen staan. Ik wist dat de metalen deur voor me, met overal gaten erin en opengehouden door een blok beton, de toegang was tot een nieuwe fase in mijn leven. Dit was mijn entree in de rietdekkerswereld. Nog geen week geleden zou ik in lachen zijn uitgebarsten bij het idee om rietdekker te worden. Maar toch stond ik nu hier om een dag mee te draaien, om te bezien of het de moeite waard was me als leerjongen aan te nemen. En dat was een test die, om redenen die begonnen en eindigden in die klamme caravan, ik per se moest zien te halen.

Het suizen van een petroleumkachel. Een vloer van aangestampte aarde en langs alle muren keurige stapels geelgrijs tarwestro, glanzend van het silicium dat het tijdens de groei had opgenomen. In het midden van de schuur was een rietdekker aan het werk. Voorovergebogen over een stapel stro haalde hij bundels stengels met zijn vingertoppen naar zich toe, alsof hij in een archiefkast door documenten bladerde. Toen hij me zag, richtte hij zich op en lachte. Hij was blond en stevig gebouwd, met op zijn hoofd een wollen muts, die steeds voor zijn ogen zakte. Hij legde uit dat hij het stro in kleinere bundels verdeelde, want die waren op het dak makkelijker te verwerken. Zijn taal zat vol woorden die ik niet kende: rietsnit, zakkentrekker, draadsluiter, gordingen, vlijlaag, twijgijzer, drijfbord, rietgaarde, stroppen, knelplank. Blijkbaar kon je niet lang over rietdekken praten zonder er een nieuwe taal bij te leren. Eerst moest je het liggende stro in bundels opdelen door een aantal stengels met je vingers naar je toe te trekken. Daar was hij mee bezig toen ik binnenkwam. Daarna moest je een bundel in je arm nemen en voorzichtig een paar keer op een plaat hechthout laten vallen om de uiteinden gelijk te krijgen. Dat moest wel op de juiste manier gebeuren. Als je zo'n bundel te strak vasthoudt, kunnen de stengels niet ten opzichte van elkaar bewegen en lukt het niet. Als je de stengels te los in je handen houdt, lukt het ook niet, want dan valt de bundel uit elkaar. Bij rietdekken, zou ik te weten komen, gaat het er in wezen om het materiaal waarmee je werkt op de juiste spanning te brengen en te houden, en dat moet even zorgvuldig gebeuren als het stemmen van een viool. Het bundelen van het riet is de eerste fase van dat proces.

In het begin was het vooral geklungel, maar na een paar minuten begon ik het in mijn vingers te krijgen. De stengels vielen mooi gelijk op de plaat hechthout en de bundels die ik rechts van me neerlegde, werden steeds netter en gelijkmatiger en begonnen zelfs al een beetje te lijken op de bundels die de rietdekker maakte. Hij bleef nog een paar minuten kijken, duwde toen zijn wollen muts

omhoog en knikte goedkeurend. Met het maken van die bundels zou ik het grootste deel van het volgende halfjaar bezig zijn.

Nu ben ik dag in, dag uit aan het werk op de rietdaken van Devon. Of de zon schijnt of het regent, ik tik dunne einden hazelaarhout, voorzichtig met de hand tot een V gedraaid, in het riet om dat vast te zetten en klopt het goed strak aan. Leggen, aankloppen, glad afsnijden. Ik verwijder oud riet, vervang het door een laag vers riet, stop op plekken waar de kwaliteit minder wordt. Ik ben onderdeel geworden van een cyclus die eeuwig doorgaat, of in elk geval zolang er rieten daken zijn en handen om die te maken

Staand op de twintigste sport van een ladder kijk ik vooral omhoog, naar het riet dat ik verwerk, naar de schroeven die ik aandraai, naar de bundels die ik klaar heb gelegd. Ik moet mezelf eraan herinneren om af en toe de blik omhoog te richten, en als ik dat doe, zie ik een schouwspel waar ik nooit genoeg van krijg – een wirwar van daken en golvende hoogtelijnen, de groene vlakken van de heuvels, de diepe voren van de landweggetjes en aan de horizon, als een wolkenpartij, de contouren van Dartmoor. Het is merkwaardig dat mijn horizon tegelijkertijd beperkt en weids is. Elke rietdekker werkt binnen oeroude tradities en op een schaal die bijna niet kleiner kan – een dorp, een dal, een eiland – maar oefent ook een vak uit met bijna eindeloze vertakkingen.

Rietdekken bestrijkt veel deelgebieden, maar zonder inzichtelijk te worden. De meeste mensen weten van het bestaan van ons vak, maar begrepen wordt het door weinigen en velen denken dat het uitgestorven is. We verschijnen voor u met ons riet, ons middeleeuwse handgereedschap, onze houten vastzetlatten, ons tarwestro om de nok decoratief af te werken – alsof we geen deel uitmaken van het heden, maar afkomstig zijn uit een vaag aangeduid tijdstip in het verleden.

Het woord ‘dekken’ in rietdekken is afgeleid van het Oudhoogduitse werkwoord *decken*, dat ‘een dak maken’ betekent. Duizenden jaren zijn daken van riet de gewoonste zaak van de wereld geweest. Riet was goed genoeg voor een Saksisch hallenhuis, een hut aan de Donau en de heiligste tempel van Japan. Ook nu nog kan riet de simpelste manier zijn om een dak boven je hoofd te maken. Als je als kind het bos in gaat, maak je eerst een hut en leg je daar een dak van takken, gras en bladeren overheen. Zo word je een dakdekker, zonder het zelf te beseffen.

Ik was zeven jaar als rietdekker aan het werk toen ik aan een reis begon langs zes mensen die hetzelfde vak uitoefenen als ik. Ik wilde mijn blikveld verbreden, ontdekken hoe het was om dit werk te doen op de Hebriden, in Rotterdam of Kobe, en nagaan wat dekken met natuurlijke materialen betekent voor de mensen daar. Ik wilde uitzoeken waarom het riet dat ik elke dag gebruik uit Turkije of Rusland kwam, en niet uit een moeras in Devon of uit de Norfolk Broads. Had ik iets gemeen met rietdekkers in andere uithoeken van de wereld, en zo ja, wat? Waren er dingen die ik van hen kon leren?

Mijn reizen voerden me naar de rietgedekte kerken van Norfolk en naar de uitgestrektste waterrietlanden ter wereld. Ik maakte kennis met de zoon van een kreeftenvisser, die een kostbaar soort gras oogst op de Western Isles van Schotland, en zag hoe een vluchteling uit Syrië op een eiland in de Oostzee heeft geholpen om een bijna verdwenen traditie in stand te houden. Ik liep mee met een Nederlander die in Hoek van Holland een trotse familietraditie voortzet, en heb naar het verhaal geluisterd van een van de eerste Japanse vrouwen die in de leer zijn gegaan om een vijfduizend jaar oud vak te kunnen uitoefenen.

In alle plaatsen waar ik kwam, was er veel wat we gemeen hadden. Je werk goed plannen, om maar iets te noemen, valt niet altijd mee, want het weer kan tegenzitten, en anders de werkomstandigheden wel. Of je kunt niet aan het goede materiaal komen. Mijn pogingen om mijn bezoek samen te laten vallen met het dekken van een

bepaald dak, liepen vaak op niets uit, want dan had het werk vertragen opgelopen doordat er niet aan Deens zee gras te komen was of doordat het Japanse leger oefeningen hield bij de miscanthusakkers. Ik zag dat een rietdekker op de Hebriden voor dezelfde problemen kon komen te staan als een vakgenoot aan de kust van Jutland, en dat de technieken die ik me eigen heb gemaakt ook worden gebruikt in Roemenië. Op de plekken die ik heb bezocht, merkte ik keer op keer dat het vak ingrijpende veranderingen heeft ondergaan. Het uiterlijk van rieten daken, de technieken waarvan gebruik wordt gemaakt om ze te construeren, de mensen die ze maken en de mensen die eronder wonen – dat alles is nu anders dan een eeuw geleden. Rieten daken zijn geen in de tijd bevroren monumenten, maar hebben meer weg van levende organismen: elk dak is een web van reparaties, vervangingen en veranderingen, dat zijn vorm heeft gekregen van elk paar handen dat eraan heeft gesneden, gestopt en gerepareerd. Bij dekken met natuurlijke materialen – naast riet ook stro, helm, heide, biezen, zee gras, miscanthus – gaat het niet alleen om nostalgie. Je kunt er een huis mee maken voor mensen die niets meer hebben. Je kunt een anker bieden aan wie losgeslagen is. De vreemde materialen die daarbij worden gebruikt, bevatten geheimen die de gebouwen van de toekomst een ander aanzien kunnen geven. Op sommige plaatsen zullen we zien dat het een moderne bedrijfstak is geworden, op andere leeft het voort als een ambacht met een traditie die duizenden jaren oud is. Het kan de kant van uitbuiting op gaan. Het kan het enige zijn wat mensen behoedt voor honger. Gebruikte technieken kunnen met iedereen worden gedeeld, streng geheim worden gehouden of worden gestolen. Een rieten dak kan primitief maar functioneel zijn of van een barokke complexiteit.

Op mijn reizen heb ik ontdekt dat een dak maken met planten ons kan doordringen van de kracht van samenwerking. Van ons vermogen om alleen met onze handen iets te maken waar we wat aan hebben. Omdat we bij ons werk afhankelijk zijn van planten en de manier waarop die groeien, heb ik ook keer op keer gezien dat